

Samling af Afgørelser

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT
J. KOKOTT
fremsat den 25. februar 2016¹

Sag C-559/14

Rüdolfs Meroni

(anmodning om præjudiciel afgørelse indgivet af Augstākās tiesas Senāts (øverste domstol, Letland))

»Anmodning om præjudiciel afgørelse — retsligt samarbejde i civile sager — forordning (EF) nr. 44/2001 — artikel 34, nr. 1) — grunde til at nægte anerkendelse og fuldbyrdelse af foreløbige og sikrende retsmidler — grundlæggende retsprincipper (ordre public)«

I – Indledning

1. Efter West Tankers-sagen², der som centralt punkt havde en »antisuit injunction«, ser Domstolen sig i den foreliggende sag på ny konfronteret med et processuelt særtræk ved den angloamerikanske retstradition.

2. Denne gang handler det om en såkaldt »freezing injunction«³. Det drejer sig her om en retslig kendelse om arrest i forbindelse med foreløbige retsmidler, hvormed det skal forhindres, at salg af skyldnerens aktiver forhindrer kreditor i senere at få adgang til disse.

3. I den foreliggende sag er indefrysningen af formueværdierne imidlertid ikke kun rettet mod den sagsøgte i hovedsagen. Kendelsen om arrest vedrører også tredjemænd, der har en nær relation til sagsøgtens formue. Ud fra synsvinklen grundlæggende retsprincipper (*ordre public*) anser den forelæggende ret, som skal træffe afgørelse om eksigibilitetserklæringen vedrørende kendelsen om arrest i Republikken Letland, dette for problematisk.

4. Den foreliggende sag giver dermed Domstolen en yderligere lejlighed til, inden for rammerne af forordning (EF) nr. 44/2001⁴, at konkretisere det retlige begreb grundlæggende retsprincipper (*ordre public*). Det centrale spørgsmål er, om og – i bekræftende fald – i hvilket omfang hensynet til, at tredjemands rettigheder berøres ved, at en afgørelse erklæres for eksigibel, kan begrunde en afvisning af at fuldbyrde retsafgørelsen.

1 – Originalsprog: tysk.

2 – Dom Allianz (C-185/07, EU:C:2009:69).

3 – Tidligere også kaldt »Mareva injunction«. Jf. herom allerede dom Gambazzi (C-394/07, EU:C:2009:219, præmis 11).

4 – Rådets forordning af 22.12.2000 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område (EFT 2001, L 12, s. 1, i den affattelse, der finder anvendelse her, senest ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1103/2008 af 22.10.2008 (EUT 2008, L 304, s. 80).

II – Retsforskrifter

A – EU-retten

5. Den EU-retlige ramme for denne sag er fastlagt i forordning nr. 44/2001.

6. 18. betragtning til denne forordning er affattet således:

»For at en sagsøgt skal kunne varetage sine interesser, bør han [...] kunne appellere en afgørelse, der erklærer en retsafgørelse for eksigibel, ved en kontradiktorisk procedure, hvis han mener, at der foreligger en grund til ikke at fuldbyrde retsafgørelsen. [...]«

7. Samme forordnings artikel 32 definerer begrebet »retsafgørelse«⁵ således:

»I denne forordning forstås ved »retsafgørelse« enhver afgørelse truffet af en ret i en medlemsstat, uanset hvordan den betegnes, såsom dom, kendelse eller fuldbyrdelsesordre, herunder fastsættelse af sagsomkostninger, som foretages af en embedsmand ved retten.«

8. I henhold til artikel 34, nr. 1), i forordning nr. 44/2001 kan »en retsafgørelse [...] ikke anerkendes, såfremt en anerkendelse åbenbart vil stride mod grundlæggende retsprincipper i den medlemsstat, som anmodningen rettes til«. Det samme gælder i henhold til artikel 34, nr. 2), i forordning nr. 44/2001, »såfremt det indledende processkrift i sagen eller et tilsvarende dokument ikke er blevet forkyndt for den udeblevne sagsøgte i så god tid og på en sådan måde, at han har kunnet varetage sine interesser under sagen, medmindre sagsøgte har undladt at tage skridt til at anfægte retsafgørelsen, selv om han havde mulighed for at gøre det«.

9. Artikel 38, stk. 1, i forordning nr. 44/2001 bestemmer:

»De i en medlemsstat truffne retsafgørelser, som er eksigible i den pågældende stat, kan fuldbyrdes i en anden medlemsstat, når de efter anmodning fra en berettiget part er blevet erklæret for eksigible i sidstnævnte stat.«

10. Artikel 41 i forordning nr. 44/2001 lyder:

»En retsafgørelse erklæres for eksigibel, så snart de i artikel 53 omhandlede formaliteter [⁶] er opfyldt, uden prøvelse efter artikel 34 og 35. Den part, mod hvem der anmodes om fuldbyrdelse, kan ikke på dette tidspunkt af sagens behandling fremsætte bemærkninger.«

11. Ifølge artikel 42, stk. 2, i forordning nr. 44/2001 forkyndes »[e]n afgørelse om, at en retsafgørelse erklæres for eksigibel, [...] for den part, mod hvem der anmodes om fuldbyrdelse, sammen med retsafgørelsen, hvis denne ikke allerede er blevet forkyndt for den pågældende«.

12. Artikel 43 i forordning nr. 44/2001 fastsætter, at »[d]en afgørelse, der træffes om anmodningen om, at en retsafgørelse erklæres for eksigibel, kan appelleres af begge parter«.

13. Ifølge artikel 45, stk. 1, første punktum, i forordning nr. 44/2001 kan »[d]en ret, der behandler en appel i medfør af artikel 43 [...], kun afslå at erklære en retsafgørelse for eksigibel eller ophæve en afgørelse om eksigibilitet af en af de i artikel 34 og 35 anførte grunde«.

5 — Denne definition svarer i det væsentlige til artikel 25 i konventionen af 27.9.1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager (EFT 1978, L 304, s. 17) (herefter »konventionen af 1968«).

6 — Der skal bl.a. fremlægges en udfærdigelse af den retsafgørelse, som skal fuldbyrdes.

B – Lettisk ret

14. Ifølge artikel 92, i Republikken Letlands forfatning skal enhver kunne gøre sine rettigheder og berettigede interesser gældende for en upartisk domstol.

15. Artikel 105 i den lettiske forfatning bestemmer, at ejendomsretten kun kan begrænses med hjemmel i en lov.

III – Faktiske omstændigheder i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

16. Til grund for forelæggelsesafgørelsen ligger en tvist i Republikken Letland om en eksigibilitetserklæring vedrørende en kendelse om arrest udstedt i 2013 af High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Commercial Court) (Det Forenede Kongerige).

17. Ved denne kendelse om arrest får bl.a. A.L. forbud mod at råde over aktiver, der direkte eller indirekte kan henregnes til hans formue. Forbuddet gælder hans deltagelse i det lettiske selskab VB. A.L. deltager kun med en enkelt aktie direkte i dette selskab. Ifølge den forelæggende ret deltager han imidlertid derudover også som »reel rettighedshaver«⁷ af andele i mindst ét yderligere selskab (herefter »Y«), som på sin side deltager i VB i betydeligt omfang.

18. Rüdolfs Meroni indgår i Y's direktion. På grundlag af en arrest, foretaget af den lettiske øverste anklagemyndighed i 2007, fungerer han desuden som administrator⁸ af de andele i Y, som A.L. er den reelle rettighedshaver af.

19. Den omhandlede kendelse om arrest gælder i henhold til sin præmis 6 »for samtlige aktiver i VB, uanset om disse står i [A.L.'s] navn[...] eller ej«. Til prøvelse af forbuddet kan der iværksættes retsmidler efter engelsk ret. Heller ikke personer, der er parter i den engelske proces, kan, når de har fået forkyndt kendelsen, begære den ændret eller ophævet⁹, og skal i øvrigt rette sig efter forbuddet, efter at det er blevet meddelt dem¹⁰. For så vidt angår aktiver, der befinder sig uden for England og Wales, hindres en tredjemand dog ikke dermed i fortsat at opfylde kontraktmæssige forpligtelser eller andre slags forpligtelser og respektere statslige kendelser¹¹. Ifølge præmis 22 (»Parter, for hvem nærværende kendelse skal forkyndes«) skal kendelsen om arrest forkyndes ud over for de sagsøgte også for »de i præmis 7 nævnte [...] selskaber«, altså også for VB. Uden forudgående forkyndelse skal en »fuldbyrdelse i udlandet« imidlertid kun kunne ske, »for så vidt dette er tilladt i den pågældende jurisdiktion«¹².

20. Selskaberne VB og Y var ikke parter i sagen for High Court of Justice, i hvilken kendelsen om arrest mod A.L. blev udstedt. Den forelæggende ret er ikke bekendt med, at forbuddet er blevet meddelt dem¹³. Det fremgår heller ikke klart af forelæggelsesafgørelsen, om A.L. forud for den engelske rets afgørelse fik mulighed for at blive hørt. Det tyder dog på en forudgående høring, at kendelsen om arrest blev udstedt »med forbehold af [A.L.'s] påstand om, at han hverken direkte eller indirekte har nogen som helst interesser i de [omhandlede] aktiver«¹⁴.

7 — Den forelæggende ret præciserer ikke nærmere, hvad der skal forstås ved en »reel rettighedshavers« retsstilling, og om der dermed f.eks. menes et fuldmagtsforhold (Treuhandverhältnis) eller blot den faktiske mulighed for en ejerlignende indflydelse.

8 — I forelæggelsesafgørelsens præmis 3 betegnes han som »depositor af [A.L.'s] formuegoder, hvilke der i straffesagen [udelades] blev foretaget arrest i«, i punkt 9 i Det Forenede Kongeriges skriftlige indlæg som »bailee of property of [A.L.]«.

9 — Således præmis 13 i kendelsen om arrest.

10 — Således præmis 15 i kendelsen om arrest under overskriften »Andre parter end sagsøgerne og de sagsøgte«. Ved en overtrædelse af forbuddet truer alvorlige sanktioner for »contempt of court«.

11 — Således præmis 20 i kendelsen om arrest.

12 — Således præmis 21 i kendelsen om arrest.

13 — Jf. forelæggelsesafgørelsens præmis 10.2.5.

14 — Således præmis 1 i kendelsen om arrest.

21. I første instans var kendelsen om arrest i 2013 blevet erklæret for eksigibel i Republikken Letland over for A.L., og denne eksigibilitetserklæring var blevet stadfæstet af appelinstansen, idet det blev forbudt A.L. at råde over de aktier, han ejer direkte eller indirekte i VB, at nedsætte deres værdi eller at overlade til andre personer at foretage sådanne handlinger.

22. Det yderligere retsmiddel, som Rüdolfs Meroni har iværksat, og som nu behandles af den forelæggende ret, er rettet mod denne lettiske eksigibilitetserklæring. Han gør gældende, at kendelsen om arrest hindrer selskabsdeltager Y i at udnytte sin stemmeret med hensyn til VB. Det er den af forfatningen beskyttede ejendomsret, der er berørt her, især da selskabet ikke er blevet hørt i den engelske retssag. Dette er i strid med princippet om en retfærdig rettergang.

23. På baggrund af det ovenstående har den forelæggende ret udsat sagen og forelagt Domstolen følgende spørgsmål til præjudiciel afgørelse:

- »1) Skal artikel 34, nr. 1), i forordning (EF) nr. 44/2001 fortolkes således, at en tilsidesættelse af rettigheder, der tilkommer personer, som ikke er parter i hovedsagen, inden for rammerne af en sag om anerkendelse af en udenlandsk retsafgørelse kan udgøre en grund til at anvende klausulen om grundlæggende retsprincipper i den nævnte artikel 34, nr. 1), og afslå at anerkende den udenlandske afgørelse, for så vidt som den berører personer, som ikke er parter i hovedsagen?
- 2) Såfremt det første spørgsmål besvares bekræftende, skal chartrets artikel 47 da fortolkes således, at principperne om en retfærdig rettergang, som er forankret heri, tillader, at der i en sag vedrørende iværksættelse af foreløbige, sikrende retsmidler foretages en begrænsning af de ejendomsrettigheder, der tilkommer en person, som ikke har været part i sagen, når det er foreskrevet, at enhver, som berøres af afgørelsen om foreløbige, sikrende retsmidler, til enhver tid har ret til at indgive begæring til retten om ændring eller ophævelse af afgørelsen, og at det overlades til sagsøgerne at forkynde afgørelsen for de berørte personer?«

IV – Retlig vurdering

A – Indledende bemærkning

24. Ifølge opgavefordelingen mellem Domstolen og den forelæggende ret ligger de nationale procedurer uden for Domstolens kompetence, og det tilkommer principielt den nationale ret at vurdere, om dens præjudicielle spørgsmål er afgørende for, at den kan afsige dom. Der er dog to processuelle særtræk, som er værd at nævne for at forstå den foreliggende sag, idet de kan være af betydning for relevansen af de præjudicielle spørgsmål.

25. For det første optræder Rüdolfs Meroni ifølge de faktiske omstændigheder, som den forelæggende ret har fremlagt, åbenbart i eget navn i den lettiske retssag. Det er efter alt at dømme imidlertid ikke Rüdolfs Meronis egne ejendomsrettigheder, der er berørt af den omhandlede kendelse om arrest, men primært A.L.'s rettigheder, hvis formue han forvalter. I den forbindelse synes Rüdolfs Meroni dog at gælde som »indehaver af [A.L.'s] rettigheder som reel rettighedshaver«¹⁵, således at det må lægges til grund, at de præjudicielle spørgsmåls relevans for afgørelsen også gælder for ham.

26. For det andet fremgår det ikke entydigt af forelæggelsesafgørelsen, nøjagtigt hvornår den omhandlede kendelse om arrest er blevet forkyndt for A.L. eller Rüdolfs Meroni. De oplysninger, der er fremlagt for Domstolen, tyder imidlertid på, at en sådan forkyndelse, som forbuddets retsvirkning afhænger af, under alle omstændigheder har fundet sted. Dels bestemmer kendelsen om arrest allerede selv i sin præmis 22, at den skal forkyndes for sagsøgte. Dels er der allerede af den tidligere

15 — Jf. herom forelæggelsesafgørelsens præmis 3 og 8.

instans i Republikken Letland truffet afgørelse om eksigibilitetserklæringen vedrørende kendelsen om arrest, og senest på dette stadium i sagen skulle der i henhold til artikel 42, stk. 2, i forordning nr. 44/2001 være sket forkyndelse for A.L., hvis formue Rüdolfs Meroni optræder som administrator af. Også i så henseende kan de præjudicielle spørgsmål derfor ikke anses for irrelevante for afgørelsen i forhold til Rüdolfs Meroni eller ligefrem som hypotetiske.

B – De præjudicielle spørgsmål

27. Den forelæggende ret anmoder med sit første spørgsmål om en fortolkning af artikel 34, nr. 1), i forordning nr. 44/2001 og med sit andet spørgsmål, som den stiller i tilfælde af, at det første spørgsmål besvares bekræftende, om [fortolkningen af] artikel 47 i chartret om grundlæggende rettigheder.

28. Begge spørgsmål kan imidlertid undersøges samlet, da en tilsidesættelse af grundlæggende rettigheder i chartrets forstand også vil stride mod de grundlæggende retsprincipper i den forstand, hvori udtrykket er brugt i artikel 34, nr. 1), i forordning nr. 44/2001¹⁶.

29. Med sine spørgsmål ønsker den forelæggende ret altså i det væsentlige oplyst, om en kendelse om arrest, der er udstedt af en retsinstans i en medlemsstat som et foreløbigt retsmiddel, uden at alle de personer, hvis rettigheder kan være berørt af kendelsen, forinden er blevet hørt, kan være i strid med fuldbyrdesstatens grundlæggende retsprincipper eller med artikel 47 i chartret om grundlæggende rettigheder, når enhver person, der er berørt af afgørelsen, til enhver tid ved retten i domsstaten kan begære retsafgørelsen ændret eller ophævet.

30. Forinden skal det imidlertid undersøges, om den omhandlede kendelse overhovedet er en »retsafgørelse« som omhandlet i artikel 32 i forordning nr. 44/2001¹⁷, da dette er en forudsætning for, at anerkendelsen og fuldbyrdelsen af kendelsen, som er et foreløbigt retsmiddel, kan bedømmes på grundlag af den omhandlede forordning.

31. Domstolen har i Denilauler-dommen¹⁸, som blev afsagt med baggrund i konventionen af 1968, med hensyn til foreløbige retsmidler fortolket begrebet retsafgørelse snævert trods den brede begrebsdefinition og afslog at erklære en fransk arrest til sikring af en fordring for eksigibel i Tyskland, efter at den franske afgørelse *både* var blevet truffet, uden at den tyske domsskyldner var blevet hørt, og skulle fuldbyrdes over for denne uden forudgående forkyndelse¹⁹. Anvendt på den foreliggende sag er der på dette punkt imidlertid ingen betænkeligheder. Som anført ovenfor må det nemlig lægges til grund, at kendelsen om arrest i det mindste er blevet forkyndt for A.L. eller dennes administrator og muligvis også, at der forud herfor er sket høring i den engelske sag. Derfor er den omhandlede kendelse om arrest selv efter det strenge kriterium i Denilauler-dommen en »retsafgørelse«. Om der efter kriterierne i forordning nr. 44/2001 i dag skal stilles mindre høje krav til begrebet retsafgørelse end efter konventionen af 1968, som lå til grund for Denilauler-dommen, behøver der derfor ikke tages stilling til. For fuldstændighedens skyld skal det påpeges, at der inden for rammerne af forordning nr. 44/2001 er noget, der kunne tale for en mere anerkendelsesvenlig

16 — Jf. i samme retning domme Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164, præmis 38 og 39) og Gambazzi (C-394/07, EU:C:2009:219, præmis 28) samt mit forslag til afgørelse flyLAL-Lithuanian Airlines (C-302/13, EU:C:2014:2046, punkt 74).

17 — Jf. om den tidligere retssituation og om artikel 25 i konventionen af 1968 mit forslag til afgørelse i sag Gambazzi (C-394/07, EU:C:2008:748, punkt 20-30).

18 — Dom Denilauler (125/79, EU:C:1980:130, præmis 2, 7, 8, 17 og 18).

19 — Det er bemærkelsesværdigt, at præmis 17 og 18 i den tyske domsaffattelse (der som processprog egentlig er den afgørende) afviger fra den franske tekst, for så vidt som den sidstnævnte fastslår, at der ikke er tale om en relevant retsafgørelse, når *både* indkaldelse og forkyndelse ikke har fundet sted (som det faktisk også er tilfældet i hovedsagen), mens den tyske domsaffattelse lægger op til en læsemåde, der siger, at allerede hvis der mangler en indkaldelse *eller* en forkyndelse, bortfalder karakteren af retsafgørelse. Den tyske Bundesgerichtshofs tilbageholdende retspraksis (jf. f.eks. kendelse af 21.12.2006, Az. IX ZB 150/05, offentliggjort bl.a. i RIW 2007, s. 217), hvorefter der forud skal have fundet en kontradiktorisk procedure sted i domsstaten, for at udenlandske foreløbige retsmidler kan anerkendes i Tyskland, skyldes muligvis bl.a. også denne sproglige divergens.

tilgang²⁰. Efter konventionen af 1968 skulle anerkendelsen nemlig generelt afslås, såfremt det indledende processkrift i sagen ikke forskriftsmæssigt eller ikke rettidigt var blevet forkyndt eller meddelt sagsøgte, mens der efter forordning nr. 44/2001 trods manglende forkyndelse ikke længere er grundlag for at give afslag, hvis den pågældende ikke har taget skridt til at anfægte afgørelsen i domsstaten, selv om han havde mulighed for at gøre det²¹. Overført til foreløbige retsmidler betyder dette, at hvis den foranstaltning, der skal fuldbyrdes, kan underkastes domstolsprøvelse i domsstaten (som i den foreliggende sag), er det logisk at slutte heraf, at den kan anerkendes i henhold til forordning nr. 44/2001 alene af den grund, at sagsøgte trods den mulighed, han har, ikke har iværksat nationale retsmidler.

32. Da en kendelse om arrest som den i hovedsagen omhandlede i henhold til forordning nr. 44/2001 i princippet kan erklæres for eksigibel, skal det i det følgende afklares, om der i den foreliggende sag er betragtninger om grundlæggende retsprincipper, der er til hinder for denne eksigibilitetserklæring.

1. Klausulen om grundlæggende retsprincipper (*ordre public*) i Domstolens praksis

33. Domstolen har fortolket de hindringer for anerkendelse og fuldbyrdelse, der hviler på grundlæggende retsprincipper, snævert²². Denne retspraksis har jeg allerede drøftet andetsteds²³, og for at undgå gentagelser nøjes jeg her med en summarisk fremstilling af de væsentligste tilgrundliggende principper i det følgende.

a) Almene principper

34. Ganske vist kan medlemsstaterne i princippet selv fastsætte, hvilke krav der i overensstemmelse med deres nationale opfattelse stilles til begrebet grundlæggende retsprincipper. Dog påhviler det Domstolen at efterprøve de grænser, inden for hvilke en ret i en medlemsstat kan anvende begrebet²⁴.

35. Anerkendelsen af en retsafgørelse må ikke afvises alene med den begrundelse, at den retsregel, som retten i domsstaten har anvendt, afviger fra den retsregel, som retten i den medlemsstat, anmodningen rettes til, ville have anvendt, hvis den skulle påkende sagen²⁵. En anvendelse af klausulen om grundlæggende retsprincipper i artikel 34, nr. 1), i forordning nr. 44/2001 kan derimod kun komme i betragtning, hvis anerkendelsen af den afgørelse, der er truffet i en anden medlemsstat, strider mod et væsentligt retsprincip i fuldbyrdelsesstaten og derfor står i en uacceptabel modsætning til retsordenen i denne stat. For at det forbud, der er fastsat regler om i artikel 36 og artikel 45, stk. 2, i forordning nr. 44/2001, mod at efterprøve en retsafgørelse, der er truffet i sagen i en anden medlemsstat, kan opretholdes, skal indgrebet udgøre en åbenbar overtrædelse af en retsregel, der anses for væsentlig i den pågældende retsorden, eller af en rettighed, der er anerkendt som grundlæggende dér²⁶.

20 — Jf. herom Leible i Rauscher, *EuZPR/EuIPR*, Brüssel I-VO, 3. oplag 2011, artikel 32, punkt 12a.

21 — Jf. herom dom ASML (C-283/05, EU:C:2006:787, præmis 18-21).

22 — Jf. i samme retning domme Hoffmann (145/86, EU:C:1988:61, præmis 21), Hendrikman og Feyen (C-78/95, EU:C:1996:380, præmis 23), Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164, præmis 21), Renault (C-38/98, EU:C:2000:225, præmis 26), Apostolides (C-420/07, EU:C:2009:271, præmis 55) og Trade Agency (C-619/10, EU:C:2012:531, præmis 49).

23 — Forslag til afgørelse flyLAL-Lithuanian Airlines (C-302/13, EU:C:2014:2046, punkt 71 ff.).

24 — Jf. domme Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164, præmis 23), Renault (C-38/98, EU:C:2000:225, præmis 28), Apostolides (C-420/07, EU:C:2009:271, præmis 57), Trade Agency (C-619/10, EU:C:2012:531, præmis 49) og flyLAL-Lithuanian Airlines (C-302/13, EU:C:2014:2319, præmis 47).

25 — Jf. domme Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164, præmis 36), Renault (C-38/98, EU:C:2000:225, præmis 29), Apostolides (C-420/07, EU:C:2009:271, præmis 58), Trade Agency (C-619/10, EU:C:2012:531, præmis 50), og flyLAL-Lithuanian Airlines (C-302/13, EU:C:2014:2319, præmis 48).

26 — Jf. domme Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164, præmis 37), Renault (C-38/98, EU:C:2000:225, præmis 29), Gambazzi (C-394/07, EU:C:2009:219, præmis 27), Apostolides (C-420/07, EU:C:2009:271, præmis 59), Trade Agency (C-619/10, EU:C:2012:531, præmis 51) og flyLAL-Lithuanian Airlines (C-302/13, EU:C:2014:2319, præmis 49).

b) Klausulen om grundlæggende retsprincipper og processuelle garantier

36. Den 16. juli 2015 bekræftede Domstolen på ny denne opfattelse i Diageo Brands-dommen²⁷ og tog desuden stilling til spørgsmålet om, hvorvidt den omstændighed, at en afgørelse truffet af retten i en medlemsstat åbenlyst strider mod EU-retten, og at den er truffet under tilsidesættelse af processuelle garantier, i henhold til artikel 34, nr. 1), i forordning nr. 44/2001 udgør en begrundelse for at afvise at anerkende den.

37. Herom fastslog Domstolen, at klausulen om grundlæggende rettigheder kun kan finde anvendelse i forbindelse med overtrædelser af EU-retten, i det omfang den retlige fejl indebærer, at anerkendelse af den omhandlede afgørelse i den stat, anmodningen rettes til, medfører en åbenbar overtrædelse af en retsregel, der anses for væsentlig i Unionens retsorden og dermed i nævnte medlemsstats retsorden²⁸. Med hensyn til tilsidesættelse af processuelle garantier udtalte Domstolen endvidere, at de pågældende, »medmindre særlige omstændigheder gør det for vanskeligt eller umuligt at anvende disse retsmidler i domsstaten, forud for en eksigibilitetserklæring skal benytte sig af alle de til rådighed stående retsmidler [i domsstaten, hvor afgørelsen, der skal fuldbyrdes, er truffet] for [i fuldbyrdesstaten] at forhindre en overtrædelse af grundlæggende retsprincipper, inden denne opstår«²⁹. Dermed har Domstolen i overensstemmelse med artikel 34, nr. 2), i forordning nr. 44/2001 pålagt den, der er truet af fuldbyrdelsen, en tung byrde: Skyldneren må ikke passivt se til og stole på, at han først under fuldbyrdelsessagen i forbindelse med sin iværksættelse af et retsmiddel om nødvendigt kan påberåbe sig processuelle fejl i domsstaten. Han skal derimod selv handle, når han er blevet bekendt med den omhandlede afgørelse, og anfægte den med de retsmidler, der står til rådighed for ham i domsmedlemsstaten³⁰.

38. Diageo Brands-dommen ligger på dette punkt på linje med Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols afgørelse af 25. februar 2014³¹, som ligesom den foreliggende sag interessant nok har relation til Letland.

39. I den sag skulle Menneskerettighedsdomstolen i lyset af EMRK's artikel 6³² og retten til en retfærdig rettergang vurdere, om mangler ved åbningen af en retssag på Cypern efter afsigelse af en udeblivelsesdom kunne gøres gældende som argument mod, at dommen blev erklæret for eksigibel i Letland. Artikel 34, nr. 2), i forordning nr. 44/2001 udelukker en sådan eksigibilitetshindring, såfremt sagsøgte – som i den sag, Menneskerettighedsdomstolen skulle afgøre – »har undladt at tage skridt til at anfægte retsafgørelsen, selv om han havde mulighed for at gøre det«. Menneskerettighedsdomstolen anså dette for uproblematisk set ud fra EMRK, men understregede dog, at den sagsøgte, som havde indbragt sagen for Menneskerettighedsdomstolen, havde været investeringsrådgiver og altså en person, der ikke er uden erfaring i forretningslivet. Selv om den dom, der skulle fuldbyrdes, ikke indeholdt nogen vejledning om iværksættelse af retsmidler, kunne han derfor på rimelig måde have skaffet sig oplysninger om de retsmidler, der står til rådighed på Cypern, og være gået rettens vej dér efter at have fået kendskab til den dom, der skulle fuldbyrdes. Han havde ikke fremlagt noget bevis for, at der manglede mulighed for at iværksætte retsmidler, eller at de ingen retsvirkning havde.

27 — Dom Diageo Brands (C-681/13, EU:C:2015:471).

28 — Dom Diageo Brands (C-681/13, EU:C:2015:471, præmis 50).

29 — Dom Diageo Brands (C-681/13, EU:C:2015:471, præmis 64).

30 — Jf. herom dom Apostolides (C-420/07, EU:C:2009:271, præmis 80).

31 — Menneskerettighedsdomstolens dom Avotiņš mod Letland (ECLI:CE:ECHR:2014:0225JUD001750207, navnlig præmis 51 ff.).

32 — Denne bestemmelse svarer til artikel 47 i chartret om grundlæggende rettigheder. Når den sammenholdes med chartrets artikel 52, stk. 3, er fortolkningen af EMRK's artikel 6 af interesse for fortolkningen af artikel 47, jf. herom mit forslag til afgørelse Schindler Holding m.fl. mod Kommissionen (C-501/11 P, EU:C:2013:248, punkt 21-24).

40. Det sidste ord er dog endnu ikke sagt i denne sag, idet sagen efter dommen af 25. februar 2014 blev henvist til Menneskerettighedsdomstolens Store Afdeling, som endnu ikke har truffet afgørelse. For nuværende må man på grundlag af den allerede afsagte dom lægge til grund, at der påhviler en skyldner, der ikke er uden erfaring i forretningslivet, betydelige forpligtelser til at medvirke, når det drejer sig om at varetage hans materielle og processuelle rettigheder; opfylder han ikke disse forpligtelser, får hans påberåbelse af EMRK's artikel 6 ingen betydning.

2. Anvendelse af retspraksis' principper på den foreliggende sag

41. Ved siden af det første spørgsmål, der skal behandles, nemlig om det i den foreliggende sag i lyset af retspraksis kan lægges til grund, at der er sket en tilsidesættelse af de grundlæggende retsprincipper, skal det for at kunne give den forelæggende ret et brugbart svar også undersøges, hvem der kan gøre indsigelse mod en formodet tilsidesættelse af de grundlæggende retsprincipper i tvisten om eksigibilitetserklæringen, og om også tredjemands formodede rettigheder kan gøres gældende ved sådanne indsigelser.

a) Foreligger der en tilsidesættelse af grundlæggende retsprincipper i hovedsagen?

42. I hovedsagen har sagsøgeren fremsat en indsigelse om, at der med eksigibilitetserklæringen er sket en tilsidesættelse af »ejendomsrettighederne for tredjemænd«³³. Med begrebet »tredjemand« mener han først og fremmest selskabet Y, da A.L. »kun [har] økonomiske interesser« i dette selskab, hvis rettigheder er berørt af kendelsen om arrest³⁴, og ikke er den egentlige aktionær.

43. Kendelsen om arrest er imidlertid rettet mod A.L. ad personam og omfatter kun som en refleksion heraf de selskaber og aktiver, der kontrolleres økonomisk af ham. Forbuddet pålægger derved A.L. at undlade enhver handling, der med hensyn til VB kan medføre en indirekte eller direkte reduktion af formuen, og give ledelsen i de af ham kontrollerede selskaber tilsvarende instruktioner³⁵.

44. I hvilket omfang dette forbud er i strid med grundlæggende værdier i materiel lettisk ret eller procesretten, fremgår ikke umiddelbart, især da den lettiske retsorden, som den forelæggende ret indrømmer, klart tillader, at der træffes afgørelse vedrørende foreløbige retsmidler, uden at skyldneren forinden er blevet hørt³⁶.

45. Bortset herfra indeholder den her omhandlede engelske kendelse om arrest ingen irreversibelt indgribende foranstaltninger med hensyn til dens fuldbyrdelse i udlandet, især for så vidt som det drejer sig om en tredjemand, som ikke er part i sagen i England. Kun under snævre betingelser har kendelsen om arrest retsvirkninger for tredjemand, som er hjemmehørende i udlandet – altså de selskaber, som A.L. kontrollerer. For det første skal forbuddet uden forudgående forkyndelse kun have retsvirkning, hvis den udenlandske lovgivning tillader dette³⁷; for det andet skal enhver person, for hvem kendelsen forkyndes eller meddeles, kunne indgive begæring til retten om ændring eller ophævelse af den³⁸, og for det tredje skal det uanset kendelsen om arrest fortsat være muligt at opfylde kontraktlige forpligtelser i udlandet³⁹.

33 — Således forelæggelsesafgørelsens præmis 8.

34 — Således forelæggelsesafgørelsens præmis 8.

35 — Således præmis 9 i kendelsen om arrest.

36 — Jf. forelæggelsesafgørelsens præmis 10.2.4.

37 — Således præmis 21 i kendelsen om arrest.

38 — Således præmis 13 i kendelsen om arrest.

39 — Således præmis 20 i kendelsen om arrest.

46. Den omhandlede kendelse om arrest er således for det første karakteriseret ved, at den tager hensyn til fuldbyrdelsesstatens procesretlige særtræk (såsom f.eks. krav om forkyndelse), og for det andet giver det den berørte person et betydeligt materielt spillerum, selv efter en forkyndelse. Hvis f.eks. selskabet Y på grundlag af aftaler om stemmebinding var forpligtet til under visse betingelser at udøve sin stemmeret på VB's generalforsamling på en i forvejen fastlagt måde, ville kendelsen om arrest, som jo lader indgåede kontraktlige forpligtelser uberørt, efter alt at dømme ikke være til hinder herfor.

47. At kendelsen om arrest skulle betyde en materiel spændetrøje, der kunne blive relevant ud fra synsvinklen grundlæggende retsprincipper, for tredjemænd, som ikke er part i sagen, synes i betragtning heraf ikke at være tilfældet, tværtimod: For så vidt som en tredjemand, der ikke er part i sagen, som f.eks. selskabet Y, kan anse sig for at være underlagt kendelsen om arrest, er dette i det væsentlige en følge af for det første, at A.L. er den »reelle rettighedshaver« i selskabet, for det andet, at fuldbyrdelsesstatens nationale lovgivning synes at anerkende denne retsstilling⁴⁰, og for det tredje, at domsstatens nationale lovgivning tillader en sådan kendelse. Et indgreb bestående i et sådant forbud i forfatningsretligt beskyttede rettigheder tilhørende virksomheder, der ikke er parter i sagen, sker altså bestemt ikke vilkårligt, men med hjemmel i loven.

48. For så vidt som de tredjemænd, der er nævnt i kendelsen om arrest, desuden om nødvendigt kan iværksætte retsmidler til prøvelse af kendelsen, og disse tredjemænd endvidere er kapitalselskaber, dvs. ikke helt uden erfaring i forretningslivet, ses der heller ikke med hensyn til procesretten nogen holdepunkter for at der skulle være tale om en tilsidesættelse af grundlæggende retsprincipper. Dette gælder i hvert fald, for så vidt som der ikke truer nogen uovervindelige hindringer for at gøre retsmidlerne gældende i England, hvilket i mangel af konkrete holdepunkter for det modsatte⁴¹ må lægges til grund ud fra medlemsstaternes gensidige tillid til hinandens retspleje.

49. Derimod kan der af Diageo Brand-dommen udledes et påbud om, at de interne retsmidler skal være udtømt i domsstaten, før indsigelsen om [tilsidesættelse af] grundlæggende retsprincipper overhovedet kan rejses i fuldbyrdelsesstaten. Denne forudsætning er også i overensstemmelse Menneskerettighedsdomstolens nyere praksis vedrørende EMRK's artikel 6, som indholdsmæssigt svarer til chartrets artikel 47. Overfører man disse domme på den foreliggende sag, vil man ikke kunne lægge en tilsidesættelse af grundlæggende retsprincipper til grund, da muligheden for at anlægge sag i domsstaten endnu ikke er udtømt.

50. Hvorvidt kendelsen om arrest, sådan som Rüdolfs Meroni endvidere gør gældende, er indholdsmæssigt for vag til at være genstand for tvangsfuldbyrdelsesforanstaltninger i Letland, er det ikke Domstolens opgave at bedømme i den foreliggende sag. Det er nemlig ikke et spørgsmål, der skal undersøges inden for rammerne af artikel 34, nr. 1), i forordning nr. 44/2001 i forbindelse med eksigibilitetserklæringen.

51. Det spørgsmål drejer sig endvidere om lovgivningen om tvangsfuldbyrdelse, som stadig er forbeholdt medlemsstaterne. I den foreliggende forelæggelseskendelse handler det derimod blot om spørgsmålet om den eksigibilitetserklæring, der går forud for tvangsfuldbyrdelsen. Med andre ord: At en afgørelse erklæres for eksigibel, behøver ikke nødvendigvis betyde, at den kan gennemføres med de samme tvangsfuldbyrdelsesmidler som dem, der står til rådighed i domsstaten. Det afgørende for spørgsmålet om, hvorvidt der kan blive tale om en eksigibilitetserklæring, er derimod, om retsafgørelsen er eksigibel i domsstaten⁴², hvilket må lægges til grund i den foreliggende sag. Drejer

40 — Forelæggelsesafgørelsens præmis 8 taler udtrykkeligt om, at Rüdolfs Meroni er »indehaver af [A.L.'s] rettigheder som reel rettighedshaver i det nederlandske selskab [Y.]«.

41 — Rüdolfs Meronis ikke underbyggede anbringende i punkt 21 ff. i hans skriftlige indlæg om, at de engelske retters skønsmargen er for stor, er utilstrækkeligt i denne henseende.

42 — Dom Coursier (C-267/97, EU:C:1999:213, præmis 23).

det sig derimod om påbegyndelsen af fuldbyrdelsesforanstaltningerne, kan der imidlertid på et trin, der ligger efter eksigibilitetserklæringen, sådan som Domstolen har anerkendt bl.a. i Prism Investments-dommen⁴³, iværksættes yderligere (nationale) retsmidler og gøres indsigelser – såsom muligvis de af Rüdolfs Meroni fremførte.

52. En tilsidesættelse af grundlæggende retlige værdier i fuldbyrdelsesstatens retsorden, der kunne føre til uantagelige resultater, hvis kendelsen om arrest blev erklæret for eksigibel, er det på den baggrund i en situation som den i hovedsagen ikke muligt få øje på ud fra et EU-retligt perspektiv, og det skal derfor afvises, at der er sket en tilsidesættelse af grundlæggende retsprincipper.

b) Muligheden for at gøre tredjemands krav gældende i sagen om eksigibilitetserklæringen

53. Selv hvis en sådan tilsidesættelse af grundlæggende retsprincipper med hensyn til tredjemands rettigheder – her selskabet Y – skulle besvares bekræftende, ville Rüdolfs Meroni, der ifølge forelæggelsesafgørelsen i den lettiske sag repræsenterer A.L., imidlertid ikke kunne gøre indsigelse mod en sådan tilsidesættelse ved at iværksætte et retsmiddel til prøvelse af eksigibilitetserklæringen i kendelsen om arrest rettet mod A.L.

54. Det fremgår nemlig af systematikken i forordning nr. 44/2001, at den ret, der behandler anmodningen om, at en retsafgørelse erklæres for eksigibel, ikke ex officio undersøger, om den omhandlede afgørelse er i overensstemmelse med generelle retsprincipper, men at det er den potentielle domsskyldner, der *for at kunne varetage sine interesser* – som det står i 18. betragtning til forordningen – kan gøre indsigelser mod eksigibilitetserklæringen gældende. Det ville på denne baggrund være i strid med systemet, hvis skyldneren i denne sammenhæng kunne påberåbe sig tredjemands rettigheder, især når sidstnævnte ikke selv har iværksat retsmidler til prøvelse af eksigibilitetserklæringen, eller den omhandlede afgørelse ikke engang endnu er blevet forkyndt for dem.

55. I samme retning pegede allerede Domstolens dommen i sagen i Draka NK Cables m.fl.⁴⁴, som nægtede debtors kreditor, der ikke var procespart i sagen, at deltage i sagen om afgørelsens eksigibilitet (f.eks. med det formål at forhindre, at konkurrerende kreditorer kunne opnå fuldbyrdelse): Den af Domstolen krævede begrænsning af sagens genstand til kun at gælde parterne i sagen ville blive omgået, hvis man tillod disse at gøre tredjemænds formodede rettigheder gældende i sagen i henhold til artikel 43 ff. i forordning nr. 44/2001.

56. For så vidt som Rüdolfs Meroni ikke fører sagen i selskabet Y's navn, hvilket der ikke er noget der tyder på, er han altså udelukket fra at inddrage selskabets interesser som »tredjemands rettigheder« i eksigibilitetssagen. Følgelig skulle Rüdolfs Meronis anbringender om tilsidesættelse af grundlæggende retsprincipper, selv hvis de var begrundede, lades ude af betragtning, da der derved gøres rettigheder gældende, der tilhører tredjemænd, som ikke er parter i sagen.

43 — Dom Prism Investments (C-139/10, EU:C:2011:653, præmis 40).

44 — Dom Draka NK Cables m.fl. (C-167/08, EU:C:2009:263, præmis 29-31).

V – Forslag til afgørelse

57. Herefter foreslår jeg Domstolen at besvare de præjudicielle spørgsmål således:

»En kendelse om arrest, der er udstedt af en retsinstans i en medlemsstat som et foreløbigt retsmiddel, uden at alle de personer, hvis rettigheder kan være berørt af kendelsen, forinden er blevet hørt, strider ikke mod artikel 34, nr. 1), i forordning nr. 44/2001 eller mod artikel 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, såfremt enhver person, der er berørt af afgørelsen, til enhver tid ved retten i domsstaten kan begære retsafgørelsen ændret eller ophævet.

Under en sag til prøvelse af eksigibilitetserklæringen kan kun appellantens egne rettigheder, men ikke tredjemands rettigheder, gøres gældende.«